

LÖG

um framkvæmd öryggisráðstafana samkvæmt dómsúrlausn.

FORSETI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Alþingi hefur fallist á lög þessi og ég staðfest þau með samþykki mínu:

I. KAFLI

Gildissvið, markmið og skilgreiningar.

1. gr.

Gildissvið.

Lög þessi gilda um framkvæmd öryggisráðstafana sem einstaklingar eru dæmdir eða úrskurðaðir til að sæta skv. VII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940. Jafnframt gilda þau eftir því sem við á um aðrar dómsúrlausnir sem fela í sér öryggisgæslu og/eða aðrar vægari öryggisráðstafanir.

Þegar ákveðið er að barn skuli sæta öryggisráðstöfun samkvæmt dómsúrlausn fer um vistun þess og úrræði samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga, en þó gilda meginreglur III. og VIII. kafla og eftir atvikum IV. kafla laga þessara um málsmeðferðina.

2. gr.

Markmið.

Markmið laga þessara er að öryggisgæsla og aðrar vægari öryggisráðstafanir skili tilætluðum árangri og að áhættu sé haldið í lágmarki.

Við framkvæmd laga þessara skal einnig stefnt að eftirtöldum markmiðum:

- Að framkvæmd öryggisráðstafana sé í hvívetna í samræmi við mannréttindi og að réttaröryggi þeirra sem sæta slíkum ráðstöfunum sé tryggt.
- Að öryggisráðstafanir varni því að hætta verði af einstaklingi og tryggi þannig bæði öryggi þess sem sætir slíkum ráðstöfunum og öryggi og hagsmuni annarra.
- Að þeir sem sæta öryggisráðstöfunum fái viðeigandi félags- og heilbrigðisþjónustu.
- Að sú þjónusta, stuðningur og meðferð sem veitt er samhliða öryggisráðstöfunum stuðli að aukinni hæfni þeirra sem sæta slíkum ráðstöfunum og farsælli endurhæfingu og aðlögun þeirra að samfélaginu.
- Að gætt sé að sjálfsákvörðunarrétti og lífsgæðum innan marka þeirra ráðstafana sem skjólstæðingum er gert að sæta.
- Að skapa traustan grundvöll undir samvinnu þeirra aðila sem koma að framkvæmd öryggisráðstafana og veitingu félags- og heilbrigðisþjónustu.

3. gr.

Börn.

Börn sæta öryggisgæslu á vegum Barna- og fjölskyldustofu í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu og um vistun þeirra fer samkvæmt barnaverndarlögum.

Við framkvæmd öryggisráðstafana skulu hagsmunir barna ávallt hafðir að leiðarljósi þegar teknar eru ákvarðanir sem varða þau. Barn á rétt til þátttöku í málum sem það varða á grundvelli laga þessara. Veita skal barni skýrar og skiljanlegar upplýsingar um mál sitt að því marki sem aldur þess og þroski gefur tilefni til. Tryggja skal barni sem getur myndað sér eigin skoðanir rétt til að láta þær í ljós við meðferð máls. Þegar teknar eru ákvarðanir á grundvelli laga þessara skal taka réttmætt tillit til skoðana barns í samræmi við aldur þess og þroska.

Nú verður barn 18 ára gamalt á meðan það er í vistun á vegum Barna- og fjölskyldustofu án þess að öryggisgæslu sé lokið og skal þá bjóða því áframhaldandi vistun þar ellegar flytja það á öryggisgæslustað á vegum Miðstöðvar um öryggisráðstafanir. Að jafnaði er ekki heimilt að vista einstakling á vegum Barna- og fjölskyldustofu lengur en til tvítugs.

4. gr.

Orðskýringar.

Í lögum þessum er merking hugtaka sem hér segir:

1. *Aðlögun málsmeðferðar*: Aðgangur fatlaðs fólks að réttarkerfinu til jafns við aðra, sem aðildarríki samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks skulu tryggja, m.a. með því að laga málsmeðferð alla að þörfum fatlaðs fólks og taka tilhlýðilegt tillit til aldurs, í því skyni að greiða fyrir árangursríkri þátttöku þess, beinni eða óbeinni, í allri málsmeðferð.
2. *Barnaverndaryfirvöld*: Þeir aðilar sem bera ábyrgð á barnavernd samkvæmt barnaverndarlögum.
3. *Dómsúrlausn*: Niðurstaða dómstóls um að einstaklingur skuli sæta frelsissviptingu eða frelsisskerðingu í öryggisskyni. Niðurstaðan birtist í dómi sem kveðinn er upp á grundvelli VII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, úrskurði sem kveðinn er upp á grundvelli 100. gr. laga um meðferð sakamála, nr. 88/2008, eða úrskurði sem kveðinn er upp á grundvelli 2. mgr. 24. gr. laga um réttindavernd fatlaðs fólks.
4. *Félagsþjónusta*: Þjónusta, aðstoð og ráðgjöf í tengslum við félagslega ráðgjöf, fjárhagsaðstoð, stuðningsþjónustu, málefni barna og ungmenna, þjónustu við unglinga, aldraða og fatlað fólk, húsnæðismál og vímuvarnir og aðstoð við einstaklinga með fíknivanda.
5. *Heilbrigðisþjónusta*: Hvers kyns heilsugæsla, lækningar, hjúkrun, sjúkrahúspjónusta, sjúkraflutningar, hjálpartækjapjónusta og þjónusta heilbrigðisstarfsmanna innan og utan heilbrigðisstofnana sem veitt er í því skyni að efla heilbrigði, fyrirbyggja, greina eða meðhöndla sjúkdóma og endurhæfa sjúklinga.
6. *Nauðung í þjónustu*: Athöfn sem skerðir sjálfsákvörðunarrétt einstaklings og fer fram gegn vilja hans eða þrengir svo að sjálfsákvörðunarrétti hans að telja verði það nauðung þótt hann hreyfi ekki mótmælum.
7. *Rafrænt eftirlit*: Öryggisráðstöfun sem byggist á vöktun með rafrænum eftirlitsbúnaði, sem gerir eftirlitsaðila kleift að fylgjast með ferðum skjólstaðings eða dvöl, t.d. með myndavél, skynjara, hljóðnema eða ökklabandi.
8. *Réttindagæsla fyrir fatlað fólk*: Mannréttindastofnun Íslands sinnir réttindagæslu fyrir fatlað fólk. Hún skal leiðbeina fötluðu fólki og veita því, eftir þörfum, viðeigandi stuðning svo að það geti notið réttinda sinna, sbr. lög um réttindavernd fatlaðs fólks.

9. *Skjólstæðingur*: Einstaklingur er sætir öryggisráðstöfun samkvæmt lögum þessum.
10. *Tilsjónarmaður*: Einstaklingur sem er skipaður á grundvelli almennra hegningarlaga til að hafa eftirlit með því að öryggisráðstafanir sem skjólstæðingur sætir séu ekki meira íþyngjandi eða vari lengur en nauðsyn ber til.
11. *Viðeigandi aðlögun*: Nauðsynlegar breytingar og lagfæringar, sem eru ekki umfram það sem eðlilegt má teljast eða of íþyngjandi, þar sem þeirra er þörf í sérstöku tilviki, til þess að tryggjt sé að fatlað fólk fái notið til jafns við aðra allra mannréttinda og grundvallarfrelsis.
12. *Vægari öryggisráðstafanir*: Meðal vægari ráðstafana eru eftirlit, þar á meðal rafrænt eftirlit, fyrirskipuð meðferð, ákvörðun dvalarstaðar, vinnu og umgengni við ákveðna einstaklinga og bann við notkun áfengis, vímuefna og lyfja, sem og aðrar ráðstafanir sem nauðsynlegar eru til að varna því að hætta stafi af manni og sem hæfa honum miðað við þarfir og ástand hans og aðstæður allar.
13. *Þjónustuaðili*: Lögaðili sem veitir skjólstæðingi þjónustu, svo sem félagsþjónustu, heilbrigðisþjónustu eða aðra þjónustu, samhliða öryggisráðstöfunum.
14. *Þjónustuteymi*: Þverfaglegt teymi starfsfólks öryggisgæslustaðar sem veitir skjólstæðingi þjónustu.
15. *Þverfaglegt matsteymi*: Þverfaglegt teymi, sem starfar innan Miðstöðvar um öryggisráðstafanir, sem leggur mat á þjónustuþörf skjólstæðings með tilliti til þeirra öryggisráðstafana sem honum er gert að sæta.
16. *Öryggisgæsla*: Vistun einstaklings skv. VII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, sem er annaðhvort ósakhæfur eða svo er ástatt um að refsing sé ekki talin bera árangur eða vistun einstaklings sem gert hefur verið að sæta öryggisráðstöfunum skv. 67. gr. sömu laga. Öryggisgæsla er vistun á viðeigandi heilbrigðisstofnun þar sem veitt er réttar- og öryggisgeðþjónusta eða á vegum Miðstöðvar um öryggisráðstafanir, þ.m.t. á grundvelli samnings þar að lútandi. Börn sæta öryggisgæslu á vegum Barna- og fjölskyldustofu.
17. *Öryggisgæslustaður*: Staður þar sem einstaklingur sem gert er að sæta öryggisgæslu er vistaður. Vistunarstaðir á vegum Barna- og fjölskyldustofu teljast ekki til öryggisgæslustaða.
18. *Öryggisráðstafanir*: Samheiti yfir þær öryggisráðstafanir sem einstaklingar eru dæmdir eða úrskurðaðir til að sæta skv. VII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, eða öðrum viðhlítandi lagaákvæðum, sbr. einnig 19. gr. laga þessara.

II. KAFLI Stjórnsýsla.

5. gr.

Yfirstjórn öryggisráðstafana.

Ráðherra fer með yfirstjórn öryggisráðstafana sem ákveðnar eru með dómsúrlausn á grundvelli VII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, og eftir atvikum 100. gr. laga um meðferð sakamála, nr. 88/2008, eða 2. mgr. 24. gr. laga um réttindavernd fatlaðs fólks. Miðstöð um öryggisráðstafanir er ríkisstofnun undir yfirstjórn ráðherra.

6. gr.

Verkefni Miðstöðvar um öryggisráðstafanir og meginreglur.

Miðstöð um öryggisráðstafanir sér um framkvæmd öryggisráðstafana, nema annað sé tekið fram í lögum þessum. Þá annast miðstöðin önnur verkefni í samræmi við ákvæði laga þessara og stjórnvaldsfyrirmæla sem sett eru samkvæmt þeim.

Miðstöð um öryggisráðstafanir tekur við dómum og úrskurðum um öryggisráðstafanir til framkvæmdar og skráningar frá ríkissaksóknara.

Miðstöð um öryggisráðstafanir hefur eftirlit og umsjón með öryggisgæslustöðum á hennar vegum, sem og umsjón með einstaklingum sem gert er að sæta vægari öryggisráðstöfunum. Miðstöðin fer jafnframt með eftirlit með öryggisgæslustöðum sem reknir eru á grundvelli samnings við sveitarfélög og einkaaðila. Eftirlit með öryggisgæslustöðum sem teljast vera heilbrigðisstofnanir er á höndum embættis landlæknis. Barna- og fjölskyldustofa fer með eftirlit með stöðum þar sem börn sæta öryggisráðstöfunum.

Miðstöð um öryggisráðstafanir veitir ráðgjöf og faglegan stuðning öllum þeim aðilum sem veita skjólstæðingum þjónustu samhliða öryggisráðstöfunum. Þá skal miðstöðin veita fræðslu um málefni stofnunarinnar og skjólstæðinga hennar til viðeigandi hagaðila, til að mynda innan réttarvörslukerfis, félagsþjónustu og heilbrigðisþjónustu.

Miðstöðinni er heimilt með samningi að fela öðrum verkefni, svo sem rafrænt eftirlit. Þá er ráðherra heimilt að fela miðstöðinni önnur verkefni á grundvelli tillögu frá fagráði hennar, sbr. 7. gr.

Miðstöð um öryggisráðstafanir heldur skrá um alla sem dæmdir eða úrskurðaðir eru til að sæta öryggisráðstöfunum, óháð skyldu annarra aðila.

Ráðherra getur, að fenginni tillögu fagráðs skv. 7. gr., falið miðstöðinni að gera samninga um framkvæmd öryggisráðstafana sem ákveðnar eru með úrskurði skv. 2. mgr. 24. gr. laga um réttindavernd fatlaðs fólks. Um slíka samninga fer eftir ákvæðum 14. gr.

Við framkvæmd verkefna sem miðstöðinni eru falin með lögum þessum eða ákvörðun ráðherra skal eftirfarandi meginreglna gætt:

1. Að öryggisráðstafanir vari aldrei lengur eða séu umfangsmeiri en nauðsyn krefur.
2. Að viðeigandi aðlögun sé viðhöfð þar sem við á og málsmeðferð í stjórnsýslu ákveðin að teknu tilliti til aðstæðna þess skjólstæðings sem í hlut á.

7. gr.

Forstjóri og fagrád.

Ráðherra skipar Miðstöð um öryggisráðstafanir forstjóra til fimm ára í senn. Forstjóri skal hafa háskólapróf, þekkingu og reynslu sem nýtist á starfssviði miðstöðvarinnar og við stjórnun hennar og rekstur. Engan má skipa oftari en tvisvar sinnum í embættið.

Við skipun í embætti forstjóra skal ráðherra skipa þriggja manna nefnd til að meta hæfni umsækjenda um embættið. Ráðherra getur sett nefndinni reglur um mat á umsóknnum. Nefndin skal láta ráðherra í té skriflega rökstudda umsögn um hæfni umsækjenda.

Forstjóri fer með stjórn miðstöðvarinnar, gætir þess að hún starfi í samræmi við lög og reglugerðir á hverjum tíma og ber ábyrgð á daglegum rekstri hennar.

Ráðherra setur forstjóra erindisbréf þar sem tilgreind skulu helstu markmið í rekstri miðstöðvarinnar og verkefni hennar bæði til lengri og skemmri tíma litið. Í erindisbréfi skal enn fremur kveðið á um samskipti forstjóra og fagráðs miðstöðvarinnar.

Ráðherra skipar miðstöðinni 11 manna fagrád samkvæmt tilnefningum forsætisráðuneytis og ráðuneyta sem fara með málefni dómsmála, heilbrigðisþjónustu, barna, sveitarstjórna og fjármála, auk tilnefningar Sambands íslenskra sveitarfélaga. Skipa skal tvo fulltrúa hagsmunasamtaka í fagrád að fengnum tilnefningum. Ráðherra skipar tvo fulltrúa án tilnefningar og skal annar þeirra vera formaður fagráðs.

Fagrád skal vera ráðherra og forstjóra miðstöðvarinnar til ráðgjafar um fagleg málefni og stefnumörkun. Þá gerir fagrád einnig tillögu til ráðherra um að fela miðstöðinni að gera

samninga um framkvæmd öryggisráðstafana sem ákveðnar eru með úrskurði skv. 2. mgr. 24. gr. laga um réttindavernd fatlaðs fólks.

8. gr.

Starfsfólk.

Forstjóri Miðstöðvar um öryggisráðstafanir ræður starfsfólk hennar og yfirmenn öryggisgæslustaða á vegum hennar. Yfirmenn ráða annað starfsfólk öryggisgæslustaða. Starfsfólk Miðstöðvar um öryggisráðstafanir og starfsfólk öryggisgæslustaða á vegum hennar skal hafa nauðsynlega menntun og hæfni í samræmi við starfsemi öryggisgæslustaða og það starf sem því er ætlað að sinna. Liggja skal fyrir gilt starfsleyfi eftir því sem við á.

Ríkissjóður skal bæta starfsfólki Miðstöðvar um öryggisráðstafanir og starfsfólki öryggisgæslustaða á vegum hennar líkamstjón og munatjón sem það verður fyrir vegna starfs síns.

9. gr.

Bakgrunnsskoðun.

Áður en aðili er skipaður, settur eða ráðinn til starfa hjá Miðstöð um öryggisráðstafanir eða öryggisgæslustöðum á vegum hennar skal hann, að fengnu samþykki hans, undirgangast athugun sem felst í öflun upplýsinga úr skrá og upplýsingakerfum sem getið er í 2. mgr., sem lið í mati á því hvort hann sé hæfur til að gegna starfinu og fá aðgengi að upplýsingum um framkvæmd öryggisráðstafana og málefni skjólstæðinga. Endurtaka skal athuginina með reglulegu millibili og ekki sjaldnar en á fimm ára fresti. Aldrei má þó ganga lengra við könnun á bakgrunni og sakaferli en þörf er á hverju sinni.

Samþykki aðila skv. 1. mgr. veitir miðstöðinni heimild, eftir atvikum með aðstoð ríkislögreglustjóra, til að afla upplýsinga um viðkomandi úr:

- a. skrá lögreglu, þ.m.t. málaskrá fimm ár aftur í tímann,
- b. sakaskrá til yfirvalda,
- c. upplýsingakerfi Alþjóðalögreglunnar eða annarra erlendra yfirvalda,
- d. upplýsingakerfi Þjóðskrár.

Óheimilt er að ráða í störf starfsfólk sem hlotið hefur refsídóma vegna brota á ákvæðum XXII. kafla, 211. gr. eða 218. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940. Hafi umsækjandi verið dæmdur til refsingar fyrir brot á öðrum ákvæðum almennra hegningarlaga eða öðrum lögum skal meta áhrif þess á hæfi viðkomandi til að gegna því starfi sem um ræðir, m.a. að teknu tilliti til eðlis starfsins og alvarleika brotsins.

Leggja skal heildstætt mat á það hvort óhætt sé að ráða viðkomandi til starfa og veita honum aðgang að upplýsingum skv. 1. mgr. Heimilt er að nýta upplýsingar úr málaskrá lögreglu til að synja um skipun, setningu eða ráðningu enda sé það mat miðstöðvarinnar að upplýsingarnar gefi tilefni til að draga í efa hæfni eða trúverðugleika aðila til að starfa hjá miðstöðinni eða á öryggisgæslustöðum.

Nú er það mat miðstöðvarinnar að upplýsingar úr skrá og upplýsingakerfum skv. 2. mgr. leiði til þess að ekki sé óhætt að ráða aðila til starfa á vegum miðstöðvarinnar eða veita honum aðgang að upplýsingum skv. 1. mgr. og skal þá, áður en ákvörðun er tekin, gefa aðila færi á að gæta andmæla. Ákvörðun miðstöðvarinnar skal rökstudd.

Miðstöðin skal í samvinnu við ríkislögreglustjóra annast framkvæmd bakgrunnsskoðunar samkvæmt þessari grein.

Nú uppfyllir starfandi starfsmaður ekki kröfur um bakgrunnsskoðun og skal hann þá leystur frá stöfum. Sama gildir um annað starfsfólk.

10. gr.

Heimild til inngrípa.

Við framkvæmd öryggisráðstafana er starfsfólki á vegum Miðstöðvar um öryggisráðstafanir eða á vegum samningsaðila skv. 14. gr. heimilt að grípa inn í atburðarás og beita líkamlegu valdi við framkvæmd skyldustarfa sinna ef það telst nauðsynlegt til:

1. að hindra að skjólstæðingur skaði sjálfan sig eða aðra,
2. að koma í veg fyrir stök.

Starfsfólk skal hafa hlotið viðeigandi þjálfun í líkamlegri valdbeitingu áður en heimilt er að beita henni. Líkamlegri valdbeitingu skal aðeins beitt í ýrtruðu neyð og eingöngu þegar ljóst er að aðrar leiðir ekki.

Kalla skal til heilbrigðisstarfsmann eftir inngríp sem felur í sér líkamlega valdbeitingu ef grunur leikur á að hún hafi valdið skaða, ef um sjúkdóma er að ræða eða ef skjólstæðingur óskar sjálfur heilbrigðisaðstoðar. Ávallt skal bjóða skjólstæðingi stuðning í kjölfar inngrípa.

Inngrip sem felur í sér líkamlega valdbeitingu er neyðarúrræði sem telst til nauðungar í þjónustu og fer um ferlið skv. 28. gr. Þegar líkamlegri valdbeitingu er beitt skal gerð skýrsla um tilefni hennar og framkvæmd. Skal hún, ásamt atvikalýsingu, send miðstöðinni, sérfræðiteymi um aðgerðir til að draga úr beitingu nauðungar, sbr. 22. gr. laga um réttindavernd fatlaðs fólks, og tilsjónarmanni.

11. gr.

Þekking og færni.

Miðstöð um öryggisráðstafanir skal sjá til þess að starfsfólk hafi nauðsynlega fagmenntun, færni og þekkingu til að starfa við framkvæmd öryggisráðstafana. Miðstöðin skal bjóða upp á regluleg námskeið fyrir starfsfólk þar sem m.a. skal fjallað um mannréttindi, réttindi fatlaðs fólks, samskipti og færni í notkun aðferða til að draga úr þörf fyrir að beita nauðung.

Hver þjónustuaðili skal tryggja að starfsfólk hans sitji slík námskeið og að símenntunaráætlunum sé fylgt.

12. gr.

Sérstakar starfsskyldur.

Starfsfólk Miðstöðvar um öryggisráðstafanir, auk alls starfsfólks sem sinnir öryggisráðstöfunum á vegum miðstöðvarinnar, skal í öllum samskiptum við skjólstæðinga sýna þeim virðingu og hafa mannlega reisn þeirra að leiðarljósi í störfum sínum. Starfsfólk skal virða vilja og val skjólstæðinga eftir því sem unnt er. Starfsfólk skal standa vörð um hagsmuni skjólstæðinga og gæta þess að réttindi þeirra séu virt.

Verði starfsmaður þess áskynja að brotið sé á réttindum skjólstæðinga skal hann tilkynna það viðeigandi aðila, t.d. yfirmanni, réttindagæslu fyrir fatlað fólk og eftir atvikum viðeigandi eftirlitsaðila, svo sem Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála og embætti landlæknis.

13. gr.

Þagnarskylda.

Á þeim sem starfa samkvæmt lögum þessum hvílir þagnarskylda skv. X. kafla stjórn-sýslulaga, nr. 37/1993. Þagnarskyldan tekur til upplýsinga um einkahagi skjólstæðinga og þeirra sem þeim tengjast og sem eðlilegt er að leynt fari, upplýsinga sem varða öryggi öryggisgæslustaða og annarra upplýsinga sem leynt skulu fara samkvæmt lögum, starfsreglum eða eðli máls. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af störfum eða skjólstæðingur andist. Brot á þagnarskyldu varðar refsingu skv. XIV. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940.

14. gr.

Samningar um öryggisráðstafanir.

Miðstöðinni er heimilt að semja við sveitarfélag eða einkaaðila um framkvæmd öryggisráðstafana fyrir tiltekinn skjólstæðing sem sætir slíkri ráðstöfun á grundvelli VII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, eða 100. gr. laga um meðferð sakamála, nr. 88/2008. Í þeim tilvikum fer framkvæmd öryggisráðstafana af hálfu þjónustuaðila fram samkvæmt ákvæðum laga þessara.

Óheimilt er að semja við aðra einkaaðila en þá sem hafa gilt rekstrarleyfi frá Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála í samræmi við lög um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála.

Miðstöðinni er heimilt að nýta ferli rammasamninga við gerð samninga samkvæmt þessari grein. Um ágreining á milli miðstöðvarinnar og sveitarfélaga fer samkvæmt sveitarstjórnarlögum.

Á grundvelli tillögu fagráðs sem samþykkt hefur verið af ráðherra getur miðstöðin samið við sveitarfélag eða einkaaðila um framkvæmd einstaklingsbundinna öryggisráðstafana sem ákveðnar hafa verið með úrskurði skv. 2. mgr. 24. gr. laga um réttindavernd fatlaðs fólks. Í þeim tilvikum fer framkvæmd öryggisráðstafana af hálfu þjónustuaðila fram samkvæmt ákvæðum laga þessara sem gilda um vægari öryggisráðstafanir. Á grundvelli slíks samnings er miðstöðinni heimilt að verða við beiðni þjónustuaðila um að skjólstæðingur sé tímabundið vistaður á vegum miðstöðvarinnar enda sé tryggt að réttarstaða hans verði ekki lakari en annars hefði verið. Leitað skal eftir afstöðu eftirlitsaðila með réttindum skjólstæðings skv. 62. gr. áður en orðið er við slíkri beiðni.

III. KAFLI

Tilsjónarmenn.

15. gr.

Skipun tilsjónarmanns.

Sé einstaklingi gert að sæta öryggisgæslu skipar dómari honum tilsjónarmann sem gætir þess að öryggisgæslan sé ekki meira íþyngjandi eða vari lengur en nauðsyn ber til. Sé einstaklingi gert að sæta vægari öryggisráðstöfunum skal dómari skipa honum tilsjónarmann sé talin þörf á því vegna stöðu hans. Dómari skal veita einstaklingi kost á að koma á framfæri ósk um hver verði skipaður tilsjónarmaður.

Engan má skipa sem tilsjónarmann nema hann hafi lýst sig reiðubúinn til að taka starfið að sér, hafi lögmansréttindi og hafi ekki sýnt af sér háttsemi sem getur rýrt það traust sem starfið krefst. Óheimilt er að skipa tilsjónarmann sem hlotið hefur refsíðóm vegna brota á ákvæðum XXII. kafla, 211. gr. eða 218. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19/1940.

Þegar tilsjónarmaður hefur verið skipaður skal dómur tilkynna Miðstöð um öryggisráðstafanir um skipunina.

Ef tilsjónarmaður andast, óskar eftir lausn frá starfi eða dómari víkur honum úr starfi skv. 17. gr., skal héraðsdómari tafarlaust skipa nýjan tilsjónarmann í hans stað. Biðjist tilsjónarmaður lausnar skal hann gegna starfinu áfram þar til nýr tilsjónarmaður hefur verið skipaður.

Kostnaður af störfum tilsjónarmanns skal greiddur úr ríkissjóði.

16. gr.

Hlutverk tilsjónarmanns.

Hlutverk tilsjónarmanns er að gæta þess að öryggisráðstafanir sem skjólstæðingur sætir séu ekki meira íþyngjandi eða vari lengur en nauðsyn ber til.

Til að sinna skyldu sinni ber tilsjónarmanni að fylgjast reglubundið með högum skjólstæðings og aðbúnaði. Í því skyni skal hann heimsækja skjólstæðing eigi sjaldnar en á hverjum ársfjórðungi, ræða við þjónustuteymi viðkomandi um þær öryggisráðstafanir sem viðkomandi sætir og skoða aðstæður og aðbúnað á þeim stað sem viðkomandi dvelur.

Tilsjónarmaður skal fyrir lok hvers árs skila miðstöðinni skýrslu um störf sín.

Tilsjónarmaður skal hafa aðgang að þeim upplýsingum sem varða hagi skjólstæðings, aðbúnað hans og framkvæmd öryggisráðstafana, að því marki sem nauðsynlegt er til að hann geti sinnt lögbundnum verkefnum sínum. Þá skal honum tryggður aðgangur að öryggisgæslustað skjólstæðings.

Gæta skal að aðlögun málsmeðferðar þegar leitað er álitis skjólstæðings á málum sem varða hann.

17. gr.

Lok skipunar.

Skipun tilsjónarmanns gildir þar til öryggisráðstöfun lýkur eða þar til tilsjónarmaður andast, biðst lausnar frá störfum sínum eða er vikið frá, sbr. 4. mgr. 15. gr.

Skjólstæðingi, persónulegum talsmanni, eftir atvikum réttindagæslu fyrir fatlað fólk eða lögráðamanni skjólstæðings, hagsmunasamtökum, öryggisgæslustað eða Miðstöð um öryggisráðstafanir er heimilt að bera upp skriflegar aðfinnslur um störf tilsjónarmanns við viðeigandi dómstól sem hefur skipað hann. Komi slíkar aðfinnslur fram eða berist dómara með öðrum hætti vitneskja um að framferði tilsjónarmanns í starfi kunni að vera aðfinnsluvert skal hann kveðja tilsjónarmann á fund til að tjá sig um málefnið. Dómara er heimilt að kveðja fleiri á fund sinn af slíku tilefni.

Telji dómari aðfinnslur á rökum reistar getur hann gefið tilsjónarmanni kost á að bæta úr innan tiltekins frests. Verði tilsjónarmaður ekki við því eða ef framferði hans í starfi hefur annars verið slíkt að ekki verði talið réttmætt að gefa honum kost á að ráða bót á starfsháttum sínum skal dómari víkja honum úr starfi þegar í stað með úrskurði. Dómari skal með sama hætti víkja tilsjónarmanni úr starfi ef hann fullnægir ekki lengur hæfisskilyrðum sem eru sett skv. 15. gr.

Fallist dómari ekki á að víkja tilsjónarmanni úr starfi skv. 3. mgr. getur sá sem hafði uppi aðfinnslur um störf hans krafist úrskurðar dómara um hvort tilsjónarmanni verði vikið frá. Sömu aðilar og mælt er fyrir um í 2. mgr. geta krafist þess að dómari víki tilsjónarmanni úr starfi sökum þess að hann fullnægi ekki skilyrðum 15. gr.

Um málsmeðferð samkvæmt grein þessari fer skv. 2. gr. og XXVII. kafla laga um meðferð sakamála. Úrskurðir samkvæmt grein þessari sæta kærur til Landsréttar, sbr. XXX. kafla laga um meðferð sakamála.

IV. KAFLI

Öryggisráðstafanir.

18. gr.

Tilkynningar um dómsúrlausn o.fl.

Ríkissaksóknari sendir Miðstöð um öryggisráðstafanir allar dómsúrlausnir um öryggisráðstafanir til framkvæmdar og skráningar.

Öryggisráðstöfun skal framkvæmd eins fljótt og auðið er eftir að dómsúrlausn berst.

Ef barn er dæmt til að sæta öryggisráðstöfunum sendir ríkissaksóknari Barna- og fjölskyldustofu og hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu framkomna dómsúrlausn þegar í stað.

Barna- og fjölskyldustofa skal í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu framkvæma öryggisráðstöfun eins fljótt og auðið er eftir að dómsúrlausn berst.

Ef manni er gert að sæta vistun á heilbrigðisstofnun sendir ríkissaksóknari dómsúrlausn þangað þegar í stað og skal heilbrigðisstofnunin framkvæma öryggisráðstöfunina eins fljótt og auðið er.

Verjandi eða tilsjónarmaður skal gera skjólstæðingi grein fyrir niðurstöðu og þýðingu dómsúrlausnar sem felur í sér að skjólstæðingur skuli sæta öryggisráðstöfun.

19. gr.

Öryggisráðstafanir.

Í dóms- eða úrskurðarorði skal kveðið á um þær öryggisráðstafanir sem einstaklingur er dæmdur eða úrskurðaður til að sæta. Til öryggisráðstafana teljast annars vegar öryggisgæsla og hins vegar vægari öryggisráðstafanir, þ.e.:

1. Öryggisgæsla: Innlögn á viðeigandi heilbrigðisstofnun þar sem veitt er réttar- og öryggisgeðþjónusta eða vistun í öryggisgæslu á vegum Miðstöðvar um öryggisráðstafanir eða á vegum samningsaðila skv. 14. gr. Börn sæta öryggisgæslu á vegum Barna- og fjölskyldustofu skv. 3. gr.

Vistun í öryggisgæslu á vegum miðstöðvarinnar eða samningsaðila skv. 14. gr. getur farið tímabundið fram á heilbrigðisstofnun samkvæmt ákvörðun yfirlæknis viðkomandi stofnunar.

Sé skjólstæðingur í öryggisgæslu lagður inn á heilbrigðisstofnun fer um meðferð hans og þjónustu þar samkvæmt lögum um réttindi sjúklinga og eftir atvikum öðrum lögum og reglum sem um sjúklinga gilda.

Hafi einstaklingur sem dæmdur var til að sæta öryggisgæslu á heilbrigðisstofnun lokið meðferð þar samkvæmt mati yfirlæknis og ekki hefur farið fram endurskoðun á dómsúrlausn skal hann fluttur í aðra öryggisgæslu á vegum miðstöðvarinnar eða samningsaðila skv. 14. gr.

2. Vægari öryggisráðstafanir en öryggisgæsla: Meðal vægari ráðstafana eru eftirlit, þar á meðal rafrænt eftirlit, fyrirskipuð meðferð, ákvörðun dvalarstaðar, vinnu og umgengni við ákveðna einstaklinga og bann við notkun áfengis, vímuefna og lyfja, sem og aðrar ráðstafanir sem nauðsynlegar eru til að varna því að hætta stafi af manni og sem hæfa honum miðað við þarfir og ástand hans og aðstæður allar. Kveðið skal nánar á um efni slíkra ráðstafana í dómsorði.

Við ákvörðun öryggisráðstafana skal ekki ganga lengra en nauðsyn krefur til að varna hættu og tryggja öryggi.

20. gr.

Upphaf öryggisgæslu.

Öryggisgæslu samkvæmt dómsúrlausn skal framkvæma eins fljótt og auðið er eftir að dómur berst Miðstöð um öryggisráðstafanir.

Miðstöðin tilkynnir skjólstæðingi með sannanlegum hætti, eins fljótt og auðið er, um upphaf öryggisgæslu og hvar hann verði vistaður. Jafnframt skal tilkynna tilsjónarmanni um fyrirhugaða ráðstöfun. Þegar skjólstæðingur dvelur á annarri stofnun en öryggisgæslustað ber miðstöðinni að gera nauðsynlegar ráðstafanir gagnvart þeirri stofnun.

Sé skjólstæðingur á þeim öryggisgæslustað sem hann skal vistaður á hefst öryggisgæsla þegar í stað.

Sé skjólstæðingur að ljúka afplánun í fangelsi eða sæti gæsluvarðhaldi skal hann fluttur í beinu framhaldi af því á þann öryggisgæslustað sem hann skal vistaður á.

Ef þörf krefur felur miðstöðin lögreglu að flytja skjólstæðing á öryggisgæslustað. Þar til bær starfsmaður miðstöðvarinnar sem hefur þekkingu á fötlun skal vera í fylgd lögreglu sé hún kölluð til.

Við upphaf öryggisgæslu skal með sannanlegum hætti ganga úr skugga um hver einstaklingur er, svo sem með framvísun skilríkja eða með öðrum hætti. Þá skal taka andlitsmynd og skrá nafn hans og kennitölu ásamt upphafsdegi vistunar og vistunartíma. Jafnframt skal skrá þann dag sem í síðasta lagi skal endurmeta þá ráðstöfun sem skjólstæðingi hefur verið gert að sæta. Á meðan á öryggisgæslu stendur ber að uppfæra upplýsingarnar eftir því sem tilefni er til.

Mat heilbrigðisstarfsmanns á líkamlegri heilsu og geðheilsu skjólstæðings skal fara fram við upphaf öryggisgæslu og þegar þörf krefur meðan á gæslunni stendur. Skrá skal upplýsingar um heilsufar, sjúkrasögu og persónulega hagi skjólstæðings, auk þess hverja hann óskar eftir að haft sé samband við ef þurfa þykir vegna hagsmuna hans. Jafnframt skal skrá upplýsingar um tilsjónarmann. Á meðan á öryggisgæslu stendur ber að uppfæra upplýsingarnar eftir því sem tilefni er til.

Heilbrigðisstarfsfólki er skylt að upplýsa miðstöðina um sjúkdóma skjólstæðings sem gætu ógnað heilsu eða öryggi hans eða annarra.

Við upphaf öryggisgæslu skal afhenda og kynna þær reglur sem gilda um vistunina og þær ráðstafanir sem hún felur í sér um réttindi og skyldur skjólstæðings, vinnu, nám og aðra virkni sem stendur skjólstæðingi til boða, reglur og ferla öryggisgæslustaðarins, kvörtunarleiðir og málsmeðferð, hvernig farið verði með persónuupplýsingar hans í samræmi við 13. gr. laga um vinnslu persónuupplýsinga í löggæslutilgangi, nr. 75/2019, svo og upplýsingar um heimild til að beina kvörtun til umboðsmanns Alþingis. Sé skjólstæðingur færður á milli öryggisgæslustaða skal hann fá þessar upplýsingar á ný. Gæta skal að viðeigandi aðlögun við framsetningu upplýsinga, til að mynda með því að kynna þær á tungumáli og formi sem skjólstæðingur skilur, eða með aðstoð túlks.

21. gr.

Þverfaglegt matsteymi.

Innan Miðstöðvar um öryggisráðstafanir skal starfrækt þverfaglegt teymi sem leggur mat á þjónustuþörf skjólstæðings með tilliti til þeirra öryggisráðstafana sem honum er gert að sæta.

Álit teymisins skal lagt til grundvallar þegar tekin er ákvörðun um framkvæmd þeirrar öryggisráðstöfunar sem kveðið er á um í dómsúrlausn, þ.e. um öryggisgæslustað á vegum miðstöðvarinnar eða samningsaðila skv. 14. gr. og aðrar vægari öryggisráðstafanir, svo sem um nauðsynlegar öryggiskröfur vegna ráðstöfunarinnar.

Í teyminu skulu eiga sæti sérfræðingar með viðeigandi fagþekkingu, svo sem á sviði félags- og heilbrigðisþjónustu. Þarfnist skjólstæðingur félagsþjónustu skal fulltrúi lögheimilisveitarfélags hans sitja í teyminu. Heimilt er að afla upplýsinga frá öðrum sveitarfélögum eða þjónustusvæðum ef þjónustuþarfir viðkomandi skjólstæðings eru betur þekktar þar. Yfir-læknir réttar- og öryggisgeðþjónustu Landspítala skal eiga fast sæti í teyminu.

22. gr.

Ákvörðun um öryggisgæslustað á vegum miðstöðvarinnar eða samningsaðila og vægari öryggisráðstafanir.

Miðstöð um öryggisráðstafanir ákveður öryggisgæslustað á vegum hennar eða samningsaðila skv. 14. gr., sem og nánari útfærslu vægari öryggisráðstafana. Þegar um ákvarðanir miðstöðvarinnar er að ræða þarf að liggja fyrir rökstutt álit þverfaglegs teymis skv. 21. gr., að því marki sem ekki hefur verið tekin afstaða til þess í dómsúrlausn. Í álitinu skal meta nauðsynlegar öryggiskröfur og þá þjónustu sem skjólstæðingur þarfnast. Matið skal byggjast á viðtali við skjólstæðing nema því verði ekki við komið vegna tímabundins ástands hans. Jafnframt skal matið byggjast á högum og aðstæðum skjólstæðings þegar matið fer fram. Tekin skal afstaða til þess í álitinu hvað felist í öryggisráðstöfunum viðkomandi einstaklings.

Við mat teymis skv. 21. gr. skal m.a. litið til:

- a. þess hvort skjólstæðingur er hættulegur sjálfum sér eða öðrum,
- b. eðlis og alvarleika brots sem liggur til grundvallar öryggisráðstöfunum,
- c. stuðningsþarfar skjólstæðings, þ.m.t. hvers konar félags- og heilbrigðisþjónustu viðkomandi þarf, aldurs, kyns og búsetu skjólstæðings. Leitast skal við að gera skjólstæðingum kleift að viðhalda félagslegum tengslum, svo sem með vistun í nálægð við fjölskyldu.

23. gr.

Öryggisgæslustaður.

Einstaklingur sem gert er að sæta öryggisgæslu til að varna því að hætta verði af honum skal vistaður á öryggisgæslustað.

Heimilt er að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja öryggi og velferð á öryggisgæslustað þar sem einstaklingur dvelur samkvæmt dómsúrlausn um slíka vistun.

Ráðstafanir geta m.a. falið í sér að:

- a. dyrum og gluggum sé læst,
- b. vistunarstaður sé afgirtur,
- c. sameiginleg rými sé vöktuð með viðeigandi vöktunar- og viðvörunarkerfum,
- d. dyr að einkarýmum skjólstæðinga séu með viðeigandi vöktunar- og viðvörunarkerfi,
- e. heimilt sé að læsa dyrum að einkarýmum skjólstæðinga um tiltekinn tíma, svo sem að næturlagi.

Ráðstafanir skv. 2. mgr. teljast ekki til nauðungar í þjónustu skv. 17. gr. laga um réttinda-vernd fatlaðs fólks.

Vista má skjólstæðing í sérstöku öruggu herbergi á öryggisgæslustað ef nauðsyn krefur til að koma í veg fyrir að hann skaði sjálfan sig eða aðra. Yfirmaður öryggisgæslustaðar eða annar stjórnandi í umboði hans tekur ákvörðun um vistun í öruggu herbergi. Ákvörðun um vistun skjólstæðings í öruggu herbergi er neyðarúrræði sem telst til nauðungar í þjónustu og fer um slíka ákvörðun skv. 28. gr. Tafariðlaust skal látið af nauðung þegar hættu hefur verið afstýrt eða ástand er liðið hjá. Meta skal daglega hvort nauðsynlegt sé að vista skjólstæðing áfram í öruggu herbergi. Halda skal skráningu um slíkt mat.

Ákvörðunina skal rökstyðja skriflega og bóka og skal hún, ásamt atvikalýsingu, send Miðstöð um öryggisráðstafanir, sérfræðiteymi um aðgerðir til að draga úr beitingu nauðungar og tilsjónarmanni. Ákvörðunin skal birt skjólstæðingi þegar aðstæður leyfa.

Þegar skjólstæðingur á öryggisgæslustað er vistaður í öruggu herbergi skal heilbrigðisstarfsmaður koma og meta ástand viðkomandi þegar í stað. Þar til bær heilbrigðisstarfsmaður skal hitta skjólstæðing sem vistaður er í öruggu herbergi daglega. Læknir metur hvort þörf sé á innlögn á heilbrigðisstofnun eða hvort annarra úrræða sé þörf vegna ástands skjólstæðings. Taka skal mið af mögulegum skerðingum einstaklings við framkvæmdina.

24. gr.

Upphaf vægari öryggisráðstafana.

Vægari öryggisráðstöfunum samkvæmt dómsúrlausn skal komið á eins fljótt og auðið er eftir að úrskurður eða dómur um þær berst Miðstöð um öryggisráðstafanir. Skal það gert í samstarfi við lögheimilissveitarfélag skjólstæðings eftir því sem þörf er á. Að því marki sem nánari tilhögun ráðstöfunar hefur ekki verið ákveðin í dómi eða úrskurði ákveður miðstöðin hana á grundvelli rökstudds álits teymis, sbr. 21. gr.

Við upphaf vægari öryggisráðstafana skal miðstöðin tilkynna skjólstæðingi með sannanlegum hætti, eins fljótt og auðið er, um ráðstafanirnar og nánari tilhögun þeirra á máli eða formi sem skjólstæðingur skilur. Kalla skal til tulk ef þörf krefur. Jafnframt skal tilkynna tilsjónarmanni um fyrirhugaða ráðstöfun. Miðstöðin skal skrá helstu upplýsingar um framkvæmd ráðstöfunar.

Miðstöð um öryggisráðstafanir er heimilt að boða aðila til fundar við sig þar sem farið er yfir framkvæmd fyrirhugaðrar ráðstöfunar og eftir atvikum óskað eftir afstöðu skjólstæðings til hennar. Heimilt er að halda fund á stað sem hentar skjólstæðingi, svo sem þar sem hann dvelst. Boða skal tilsjónarmann á fundinn. Jafnframt er skjólstæðingi heimilt að hafa aðstoðarmann eða lögmann með sér á fundinum. Verði skjólstæðingur ekki við boðun á fund getur miðstöðin falið lögreglu að flytja hann á fundinn. Þar til bær starfsmaður miðstöðvarinnar sem hefur þekkingu á fötlun skal vera í fylgd lögreglu vegna hagsmuna skjólstæðings sé hún kölluð til.

Við upphaf öryggisráðstafana skal einstaklingur sýna fram á hver hann er með framvísun skilríkja eða með öðrum sannanlegum hætti. Gæta skal að viðeigandi aðlögun við framsetningu upplýsinga, til að mynda með því að kynna þær á tungumáli og formi sem skjólstæðingur skilur, eða með aðstoð túlks.

25. gr.

Um framkvæmd vægari öryggisráðstafana.

Þegar mælt er fyrir um vægari öryggisráðstafanir samkvæmt dómsúrlausn fer Miðstöð um öryggisráðstafanir með eftirlit með því að þeim sé fylgt eða felur það öðrum. Ef skjólstæðingi er gert að sæta rafrænu eftirliti samkvæmt dómsúrlausn tryggir miðstöðin að hann hafi á sér búnað svo að unnt sé að fylgjast með ferðum hans. Hafi jafnframt verið ákveðið að skjólstæðingur sé eða sé ekki á ákveðnum stað á ákveðnum tímum skal miðstöðin gera honum grein fyrir því sem og mögulegum afleiðingum þess ef hann fylgir því ekki.

Lúti öryggisráðstöfun að dvalarstað, vinnu eða umgengni við ákveðna einstaklinga fylgist miðstöðin með því hvort skjólstæðingur hlíti henni. Miðstöðinni er heimilt að afla upplýsinga frá vinnuveitanda og öðrum aðilum í því augnamiði. Vinnuveitanda og öðrum aðilum er skylt að veita miðstöðinni umbeðnar upplýsingar.

Ef skjólstæðingi er gert að sæta meðferð er miðstöðinni heimilt að óska eftir upplýsingum frá meðferðaraðila um hana, svo sem hvort skjólstæðingur mæti og hvernig gangi almennt. Meðferðaraðila er skylt að veita miðstöðinni umbeðnar upplýsingar.

Ef skjólstæðingi er bannað að neyta áfengis eða vímuefna getur miðstöðin krafist þess að hann undirgangist rannsókn á lífsýni, svo sem öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn. Neiti skjólstæðingur að undirgangast slíka rannsókn gerir miðstöðin honum grein fyrir mögulegum afleiðingum þess. Miðstöðinni er heimilt að óska eftir aðstoð lögreglu til að annast töku á lífsýni. Er lögreglu skylt að verða við beiðni miðstöðvarinnar um aðstoð við lífsýnatöku. Heilbrigðisstarfsfólk annast töku blóðsýnis. Þar til bær starfsmaður miðstöðvarinnar sem hefur þekkingu á fötlun skal vera í fylgd lögreglu vegna hagsmuna skjólstæðings sé hún kölluð til.

Til að framfylgja öryggisráðstöfun er miðstöðinni heimilt að boða skjólstæðing reglulega á sinn fund og óska eftir upplýsingum frá honum um hvort og þá hvernig hann hefur hlítt öryggisráðstöfun. Neiti skjólstæðingur að veita upplýsingar gerir miðstöðin honum grein fyrir mögulegum afleiðingum þess. Verði skjólstæðingur ekki við boðun á fund getur miðstöðin falið lögreglu að flytja hann á fundinn. Þar til bær starfsmaður miðstöðvarinnar sem hefur þekkingu á fötlun skal vera í fylgd lögreglu vegna hagsmuna skjólstæðings sé hún kölluð til.

Að öðru leyti en að framan greinir er miðstöðinni heimilt að afla frá félagsþjónustu sveitarfélaga, barnaverndaryfirvöldum, heilbrigðisstofnunum, vinnuveitanda skjólstæðings og öðrum aðilum upplýsinga sem nauðsynlegar eru til að framfylgja þeirri öryggisráðstöfun sem skjólstæðingi hefur verið gert að sæta með dómsúrlausn, þar á meðal heilsufarsupplýsinga og upplýsinga um hagi og aðstæður þeirra sem sæta öryggisráðstöfun. Framangreindum aðilum er skylt að veita miðstöðinni umbeðnar upplýsingar.

26. gr.

Einstaklingsbundin þjónustuáætlun.

Við upphaf öryggisgæslu eða annarra öryggisráðstafana skal gerð einstaklingsbundin þjónustuáætlun fyrir skjólstæðing. Skal skjólstæðingur sjálfur koma að gerð áætlunarinnar ásamt þjónustuteymi. Við gerð þjónustuáætlunar skal kalla eftir aðkomu félagsþjónustu, barnaverndar eða annars þjónustuaðila sem skjólstæðingur hefur fengið þjónustu hjá. Einnig skal kalla til fulltrúa lögreglu við gerð þjónustuáætlunar ef þörf er á. Í áætluninni skal skilgreina umfang og eðli þeirrar þjónustu sem skjólstæðingur þarf á að halda meðan á ráðstöfunum stendur. Jafnframt skal tilgreina þau markmið sem stefnt er að. Áætlunina skal endurskoða á sex mánaða fresti og þess á milli ef ástæða er til.

Skjólstæðingur skal fá afrit af þjónustuáætluninni og hafa að jafnaði aðgang að henni eftir það.

Miða ber við að þjónustuáætlun sé uppfærð þegar vistun í öryggisgæslu lýkur og að afstaða sé þá tekin til þeirra búsetuúrræða sem skjólstæðingi standa til boða.

V. KAFLI

Þjónusta veitt samhliða öryggisráðstöfunum.

27. gr.

Félags- og heilbrigðisþjónusta.

Skjólstæðingur skal hafa aðgang að þeirri félags- og heilbrigðisþjónustu sem hann þarf á að halda. Skjólstæðingar á öryggisgæslustað skulu njóta sambærilegrar heilbrigðisþjónustu og almennt gildir, sbr. lög um heilbrigðisþjónustu. Að höfðu samráði við miðstöðina sér það ráðuneyti sem fer með heilbrigðismál um heilbrigðisþjónustu við skjólstæðinga og ber ábyrgð á henni. Um félagsþjónustu fer samkvæmt lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga og lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir.

Leggja skal mat á þörf skjólstæðings fyrir þjónustu við upphaf vistunar og síðan reglubundið eftir það. Þjónustan skal vera einstaklingsbundin og löguð að stöðu og þörfum skjólstæðings hverju sinni.

28. gr.

Um nauðung í þjónustu.

Öll beiting nauðungar í þjónustu við skjólstæðing er bönnuð nema veitt hafi verið undanþága frá banni eða um sé að ræða neyðartilvik og nauðsynlegt sé að grípa inn í atburðarás til þess að koma í veg fyrir yfirvofandi líkamstjón, stórfellt eignatjón eða ógn við almanna-hagsmuni. Bannið gildir þegar þjónusta er veitt samhliða öryggisráðstöfunum og nær til allra þeirra sem eru í samskiptum við skjólstæðing vegna veittrar þjónustu, hvort sem þjónusta er veitt á stofnunum, heimilum eða með öðrum hætti í daglegu lífi skjólstæðings.

Um veitingu undanþágu frá banni við nauðung í þjónustu fer skv. V. kafla laga um réttindavernd fatlaðs fólks. Þá skulu aðrar ráðstafanir gerðar skv. V. kafla þeirra laga til þess að draga úr nauðung, þar á meðal með aðkomu sérfræðiteymis. Vísun til fatlaðs einstaklings eða fatlaðs fólks í ákvæðum V. kafla sömu laga skal einnig ná til skjólstæðinga samkvæmt lögum þessum óháð því hvort metnar þjónustuparfir viðkomandi eru tilkomnar vegna fötlunar eða af öðrum ástæðum.

29. gr.

Upplýsingar um þjónustu.

Veita skal skjólstæðingi sem sætir öryggisráðstöfunum upplýsingar um fyrirhugaða þjónustu sem veitt er samhliða öryggisráðstöfunum. Sérstaklega skal upplýsa skjólstæðing um meðferð sem ráðgerð er ásamt upplýsingum um framgang hennar, áhættu og gagnsemi. Auk þess skal veita skjólstæðingi upplýsingar um hugsanleg úrræði önnur en fyrirhugaða meðferð og/eða þjónustu og afleiðingar þess ef ekkert verður aðhafst.

Skrá skal upplýsingar sem skjólstæðingi eru gefnar samkvæmt þessari grein og á hvaða formi og máli þær voru gefnar. Upplýsingar samkvæmt þessari grein skulu veittar jafnóðum og tilefni gefst og á þann hátt og við þau skilyrði að skjólstæðingur geti skilið þær.

Skjólstæðingur skal eiga þess kost að velja tiltekna gagnreynda meðferð þegar fleiri en ein meðferð kemur til greina að mati þess starfsmanns sem stjórnar meðferðinni. Val skjólstæðings á meðferð skal skrá í einstaklingsbundna þjónustuáætlun hans og sjúkraskrá, þegar við á. Jafnframt skal skrá ef mælt er fyrir um meðferð í þeirri dómsúrlausn sem framfylgt er hverju sinni.

VI. KAFLI

Réttindi og skyldur.

30. gr.

Sjálfsákvörðunarréttur skjólstæðings.

Virða skal sjálfsákvörðunarrétt skjólstæðings eins og framast er unnt. Miðstöð um öryggisráðstafanir og þjónustuaðilum ber að stuðla að því að skjólstæðingur lifi eins sjálfstæðu lífi og unnt er miðað við þær öryggisráðstafanir sem hann sætir. Þá skal skjólstæðingur njóta eins mikilla lífsgæða og kostur er miðað við aðstæður. Leitast skal við eins og framast er unnt að kalla eftir afstöðu skjólstæðings til ákvarðana sem varða hann.

31. gr.

Vistarverur, persónulegir munir og dagpeningar.

Skjólstæðingur skal hafa eigið herbergi eða íbúð á öryggisgæslustað þar sem hann dvelur. Skjólstæðingur skal hafa aðgang að herbergi sínu eða íbúð og almennt geta lokað að sér.

Skjólstæðingi er óheimilt að fara inn í vistarverur annarra skjólstæðinga nema með sérstöku leyfi yfirmanns öryggisgæslustaðar. Leyfa má samskipti kynja í daglegu starfi en aðskilja ber þau að næturlagi.

Skjólstæðingi er heimilt að hafa persónulega muni í herbergi sínu eða íbúð svo framarlega sem munirnir eru ekki hættulegir eða ólögmatir og eru í samræmi við dómsúrlausn um öryggisgæslu skjólstæðings og húsreglur öryggisgæslustaðar. Slíkar húsreglur skulu byggjast á málefnalegum sjónarmiðum og ganga ekki lengra en nauðsyn krefur. Skjólstæðingi er óheimilt að hafa í vörslum sínum áfengi, ávana- og fíkniefni, lyf og vopn. Skjólstæðingi er þó heimilt í undantekningartilfellum að hafa lyf í vistarverum sínum ef það telst nauðsynlegt vegna heilsu hans samkvæmt læknisráði og með samþykki yfirmanns öryggisgæslustaðar.

Óheimilt er að takmarka aðgang skjólstæðings að persónulegum munum eða öðrum aðgengilegum munum í viðurlagaskyni eða til að þvinga skjólstæðing til ákveðinna athafna eða athafnaleysis.

Miðstöðinni er heimilt að greiða skjólstæðingi á öryggisgæslustað dagpeninga sem skulu miðast við að hann eigi fyrir brýnustu nauðsynjum til persónulegrar umhirðu. Fáir skjólstæðingur dagpeninga eða ráðstöfunarfé frá Tryggingastofnun fær hann ekki greidda dagpeninga frá miðstöðinni.

32. gr.

Heimsóknir á öryggisgæslustað.

Skjólstæðingur sem sætir öryggisgæslu getur fengið heimsóknir frá fjölskyldu og vinum eigi sjaldnar en vikulega. Miðstöð um öryggisráðstafanir gefur út almenn viðmið um heimsóknir á öryggisgæslustað. Öryggisgæslustaðir setja nánari reglur um heimsóknir, þar á meðal um aðstæður, tímasetningar og skilyrði, í samræmi við almenn viðmið miðstöðvarinnar. Yfirmanni öryggisgæslustaðar ber að skipuleggja aðstæður þannig að börn geti komið í heimsóknir í barnvænu umhverfi og að þeim sé sýnd nærgætni. Þurfi heimsókn að fara fram utan öryggisgæslustaðar vegna hagsmuna barns skal það gert á grundvelli álits barnaverndaryfirvalda og ef öryggissjónarmið mæla ekki gegn því.

Heimsóknir barna skulu fara fram í fylgd forsjáradila eða annars aðstandanda enda liggja fyrir skriflegt samþykki forsjáradila fyrir því.

Rjúfa skal heimsókn þar sem börn eru ef talið er að hún samrýmist ekki hagsmunum þeirra.

33. gr.

Takmarkanir á heimsóknum.

Yfirmaður öryggisgæslustaðar getur ákveðið að heimsóknir frá tilteknum einstaklingum fari fram undir eftirliti starfsmanns í þar til gerðum vistarverum öryggisgæslustaðar, bannað líkamlega snertingu gests og skjólstæðings eða bannað tilteknum einstaklingum að heimsækja skjólstæðing ef nauðsynlegt þykir til að viðhalda ró og öryggi á öryggisgæslustað og til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað, ef ástæða er til að ætla að tilgangur heimsóknarinnar sé annarlegur að öðru leyti eða ef heimsóknir teljast skaðlegar meðferð skjólstæðings eða tímabundnar aðstæður leyfa ekki heimsóknir. Slíka ákvörðun skal rökstyðja skriflega.

Öryggisgæslustaðir geta kannað bakgrunn og sakaferil heimsóknargests, eftir atvikum með aðstoð Miðstöðvar um öryggisráðstafanir, áður en heimsókn er samþykkt. Við könnunina er heimilt að afla upplýsinga um heimsóknargest úr málaskrá lögreglunnar fimm ár aftur í tímann og úr sakaskrá til yfirvalda. Leggja skal heildstætt mat á hvort óhætt sé að heimila heimsókn en aldrei má þó ganga lengra við könnun á bakgrunni og sakaferli en þörf er á hverju sinni.

Heimilt er að leita á þeim sem heimsækja skjólstaðing. Leit getur annars vegar verið leit í fatnaði og hins vegar líkamsleit, enda samþykki heimsóknargestur það. Samþykki hann það ekki skal heimsóknin fara fram með öðrum hætti, sbr. 1. mgr., eða synja honum um heimsókn.

Heimilt er að rjúfa heimsókn ef það þykir nauðsynlegt til að viðhalda ró og öryggi á öryggisgæslustað eða til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað.

Heimilt er að skoða muni og annað sem skjólstaðing er fær. Munir eða efni sem gestur hefur meðferðis og skjólstaðing er óheimilt að hafa á öryggisgæslustað skulu vera í vörslu öryggisgæslustaðar meðan á heimsókn stendur.

Upplýsa skal þann sem heimsækir skjólstaðing um þær reglur sem gilda um heimsóknir.

Heimsókn lögmanns, tilsjónarmanns, réttindagæslu fyrir fatlað fólk, persónulegs talsmanns, lögráðamanns, ráðsmanns og fulltrúa hagsmunasamtaka til skjólstaðings skal ávallt vera án eftirlits nema viðkomandi eða skjólstaðingur óski annars.

Aðgerðir samkvæmt þessari grein teljast ekki til nauðungar í þjónustu.

34. gr.

Leyfi frá öryggisgæslustað.

Yfirmaður öryggisgæslustaðar getur, að höfðu samráði við miðstöðina, veitt skjólstaðingum leyfi frá öryggisgæslustað ef slíkt telst ekki hafa skaðleg áhrif á öryggisgæslu sem viðkomandi sætir og er forsvaranlegt út frá öryggissjónarmiðum. Við mat á því skal m.a. líta til áhættumats, brotaferils skjólstaðings og eðlis brota, sem og reynslu af fyrri leyfum ef við á. Markmið leyfis er að stuðla að bættri líðan og aukinni þátttöku skjólstaðings og undirbúningi fyrir lok vistunar í öryggisgæslu.

Lengd leyfis skal tiltekin og leyfið má skilyrða, svo sem því að skjólstaðingur verði í fylgd starfsfólks sé það talið æskilegt eða beri búnað svo unnt sé að fylgjast með ferðum hans. Einnig getur leyfisveiting verið bundin tilteknum stað eða stöðum. Jafnframt séu sett skilyrði um að skjólstaðingur megi ekki neyta áfengis eða vímuefna í leyfi og að hann taki þau lyf sem honum hafa verið ávísuð.

Fylgi skjólstaðingur ekki þeim reglum sem honum voru settar fyrir leyfi, sýni af sér ógnandi hegðun eða ef háttsemi hans gefur á annað borð tilefni til að ætla að hann sé hættulegur sjálfum sér eða öðrum er heimilt að binda enda á leyfið samstundis. Sé bundinn endi á leyfi ber að skrá ástæður þess og tilkynna Miðstöð um öryggisráðstafanir um atvikið. Skjólstaðingur og tilsjónarmaður skulu fá afrit af atvikaskráningunni og eiga kost á að gera athugasemdir við hana áður en hún er send miðstöðinni. Stjórnsýslukæra frestar því ekki að bundinn sé endi á leyfi.

35. gr.

Aðkoma aðstandenda.

Standi vilji skjólstaðings til þess er heimilt að veita tilteknum aðstandanda upplýsingar um þær öryggisráðstafanir sem skjólstaðingur sætir samkvæmt dómsúrlausn. Gangi skal úr skugga um hver vilji skjólstaðings sé og skal réttindagæsla fyrir fatlað fólk eftir atvikum

styðja skjólstæðing við að taka upplýsta ákvörðun um það hverjum veita megi upplýsingar og um hvað. Hafi skjólstæðingur veitt heimild til að veita tilteknum aðstandanda upplýsingar um þær öryggisráðstafanir sem viðkomandi sætir samkvæmt dómsúrlausn skal það bókað í einstaklingsbundna þjónustuáætlun hans. Skjólstæðingur getur afturkallað heimildina.

36. gr.

Viðeigandi aðlögun í samskiptum við skjólstæðing.

Samskipti við skjólstæðing skulu vera á máli sem hann skilur eða með túlkun. Jafnframt skulu samskipti vera á auðskildu máli eftir því sem þörf krefur.

37. gr.

Samskipti og aðgangur að net- og samskiptamiðlum.

Skjólstæðingur á öryggisgæslustað á rétt á samskiptum við fólk utan öryggisgæslustaðar, þ.m.t. símtölum, bréfaskriftum, aðgangi að tölvupósti, neti og samfélagsmiðlum, eftir því sem aðstæður leyfa og samkvæmt reglum viðkomandi öryggisgæslustaðar og í samræmi við dómsorð. Þegar öryggisgæslustaður útvegar skjólstæðingi bréfsefni eða umslög má það ekki bera með sér stimpil eða önnur einkenni sem af má ráða að sendandi sé vistaður á öryggisgæslustað.

Heimilt er að takmarka eða banna samskipti og aðgang að samskiptamiðlum og tilteknum vefsíðum, lengd þeirra eða netaðgangstíma, ef nauðsynlegt reynist til að tryggja öryggi, koma í veg fyrir refsiverðan verknað eða til að verja hagsmuni annarra, þar á meðal brotaþola og þeirra sem vitnað hafa gegn skjólstæðingi. Í því skyni er yfirmanni öryggisgæslustaðar m.a. heimilt að ákveða að hlustað skuli á símtöl skjólstæðings eða þau tekin upp, að bréf til og frá skjólstæðingi séu opnuð og lesin í viðurvist hans, að tölvupóstur og samskipti á samfélagsmiðlum séu yfirfarin og skráð, að netnotkun sé vöktuð, að samskipti skjólstæðings við tiltekna einstaklinga séu takmörkuð eða stöðvuð eða sending bréfa, tölvupósta eða annarra rafrænna skilaboða til og frá skjólstæðingi stöðvuð. Heimilt er að setja það skilyrði að samskipti fari fram á tungumáli sem starfsmaður skilur en ella þýði túlkur samtalið eða skjalaþýðandi þýði bréf eða rafræn skilaboð. Slíkar takmarkanir skulu ávallt vera málefnalegar og í samræmi við meðalhófsreglu.

Ákvörðun um að takmarka eða skilyrða rétt skjólstæðings til samskipta skal tilkynnt skjólstæðingi fyrir fram og ástæður hennar tilgreindar og bókaðar. Eyða skal gögnum þegar þeirra er ekki lengur þörf. Gögn skulu ekki geymd lengur en í 90 daga nema sérstakar ástæður leiði til þess að nauðsynlegt sé að varðveita þau lengur. Takmarkanir skv. 2. mgr. teljast ekki til nauðungar í þjónustu.

Ekki er heimilt að hlusta á símtöl, skoða bréfaskipti, tölvupóst eða önnur rafræn samskipti skjólstæðings við lögmann, tilsjónarmann, trúnaðarmann, réttindagæslu fyrir fatlað fólk, lög-ráðamann, persónulegan talsmann, prest eða annan sambærilegan fulltrúa trúfélags eða lífs-skodunarfélags sem skjólstæðingur tilheyrir, heilbrigðisstarfsmann sem sinnir heilbrigðisþjónustu, opinberar stofnanir eða umboðsmann Alþingis.

38. gr.

Aðgangur að fjölmiðlum.

Skjólstæðingur á öryggisgæslustað skal eiga kost á að fylgjast með gangi þjóðmála með því að hlusta á útvarp, horfa á sjónvarp og lesa dagblöð og aðra miðla á netinu nema slíkt fari gegn dómsorði eða ef það er talið nauðsynlegt til að tryggja öryggi skjólstæðings eða réttindi annarra á öryggisgæslustað. Slíkar takmarkanir teljast ekki til nauðungar í þjónustu.

Miðstöð um öryggisráðstafanir ákveður hvort heimila skuli fjölmiðlaviðtal við skjólstæðing. Slíkt skal ekki heimila ef það er talið andstætt almannahagsmunum eða hagsmunum brotþola.

39. gr.

Virkníurræði.

Skjólstæðingi skulu, eins og aðstæður bjóða, standa til boða fjölbreytt virkníurræði sem henta honum á meðan á vistun á öryggisgæslustað stendur. Miðstöðin getur ákveðið að skjólstæðingur sækir virkníurræði utan öryggisgæslustaðar, að uppfylltum öryggiskröfum. Kveða skal á um virkni skjólstæðings í einstaklingsbundinni þjónustuáætlun hans, sbr. 26. gr. Til virkníurræða teljast m.a. nám, vinna, hæfing og endurhæfing. Um ábyrgð á úrræðum fer samkvæmt viðeigandi lögum.

40. gr.

Útivera og tómsundur.

Skjólstæðingur á öryggisgæslustað á rétt á útiveru og að sinna tómsundum, líkamsrækt og íþróttum í frítíma eftir því sem aðstæður leyfa. Tími veittur til slíkrar ástundunar skal a.m.k. vera ein og hálf klukkustund á dag nema það sé ósamrýmanlegt öryggi á öryggisgæslustað.

Öryggisgæslustaður skal móta sér viðmið um útiveru og tómsundur.

Skjólstæðingur á rétt á aðgangi að bókum.

41. gr.

Réttindi erlendra skjólstæðinga.

Erlendur skjólstæðingur á rétt á að hafa samband við sendiráð lands síns eða ræðismann þess.

Sé skjólstæðingur ríkisfangslaus eða með dvalarleyfi sem flóttamaður skal öryggisgæslustaður aðstoða hann við að hafa samband við fulltrúa innlendra eða alþjóðlegra stofnana sem gæta hagsmuna slíkra einstaklinga. Ekki skal hlusta á símtöl eða taka upp bréf til og frá þessum aðilum. Samskipti skjólstæðings við þessa aðila skulu vera honum að kostnaðarlausu.

Erlendur skjólstæðingur á rétt á túlki þegar honum er gerð grein fyrir réttindum sínum og skyldum í öryggisráðstöfun sé þess þörf. Hann á jafnframt rétt á að hafa samband við lögmann sinn, réttindagæslu fyrir fatlað fólk eða tilsjónarmann með aðstoð túlks þegar þurfa þykir.

42. gr.

Iðkun trúar eða siðar.

Skjólstæðingur skal eiga kost á að hafa samband við prest eða annan sambærilegan fulltrúa skráðs trúfélags eða lífsskoðunarfélags. Gera skal skjólstæðingi kleift að iðka trú sína eða sið og taka tillit til matarvenja og bænátíma eins og unnt er.

43. gr.

Skylda til að fylgja reglum öryggisgæslustaðar.

Skjólstæðingi er skylt að fylgja reglum öryggisgæslustaðar, sem og reglum sem miða að því að tryggja öryggi og velferð skjólstæðinga og almennings.

44. gr.

Öryggi skjólstæðinga.

Grípa skal til viðeigandi ráðstafana til varnar gegn ofbeldi og misnotkun á öryggisgæslustöðum og þar sem einstaklingar sæta vægari öryggisráðstöfunum.

45. gr.

Haldlagning og upptaka.

Yfirmaður öryggisgæslustaðar getur tekið ákvörðun um að leggja hald á og eftir atvikum gera upptæka muni eða efni sem óheimilt er að koma með, varðveita eða búa til á öryggisgæslustað. Sama gildir um muni sem reynt hefur verið að smygla til skjólstæðings. Ekki er þó heimilt að gera upptæka eign grandlauss þriðja manns.

Yfirmaður öryggisgæslustaðar getur einnig tekið ákvörðun um upptöku muna eða peninga sem finnast innan öryggisgæslustaðar ef ekki er vitað hver er eigandi þeirra.

VII. KAFLI

Leit, líkamsleit og líkamsrannsókn.

46. gr.

Leit í vistarverum.

Yfirmaður öryggisgæslustaðar tekur ákvörðun um leit í vistarverum skjólstæðings ef grunur leikur á að þar sé að finna muni eða efni sem:

- a. refsivert er að hafa í vörslum sínum,
- b. hafa orðið til við refsiverðan verknað,
- c. smyglað hefur verið inn á öryggisgæslustað,
- d. skjólstæðingi er óheimilt að hafa í vörslum sínum eða í vistarverum samkvæmt reglum öryggisgæslustaðar.

Skjólstæðingur skal að jafnaði vera viðstaddur leit í vistarverum. Heimilt er þó að víkja frá þessu skilyrði samkvæmt rökstuddri ákvörðun yfirmanns öryggisgæslustaðar. Gera skal skýrslu um leitina og þá muni eða efni sem kunna að hafa fundist og skjólstæðingi er óheimilt að hafa í vistarverum. Skýrslan skal send Miðstöð um öryggisráðstafanir og tilsjónarmanni.

Skjólstæðingi skal skýrt frá ástæðum fyrir leit í vistarverum áður en hún fer fram nema sérstakar ástæður mæli gegn því. Ákvörðun um leit í vistarverum skjólstæðings skal tekin með rökstuddri bókun.

47. gr.

Leit á skjólstæðingi.

Leita má á skjólstæðingi og í fötum hans við komu á öryggisgæslustað, eftir heimsóknir til hans, leyfi frá öryggisgæslustað og við almennt eftirlit, til þess að koma í veg fyrir að hann hafi í vörslum sínum muni eða efni sem getið er í 1. mgr. 46. gr.

Leit á skjólstæðingi innanklæða skal gerð af starfsmanni öryggisgæslustaðar af sama kyni. Þó getur yfirmaður öryggisgæslustaðar ákveðið annað ef brýnir hagsmunir skjólstæðings krefjast þess.

Gera skal skýrslu um leitina og þá muni eða efni sem kunna að hafa fundist og skjólstæðingi er óheimilt að hafa í fótum sínum. Skýrslan skal send Miðstöð um öryggisráðstafanir og tilsjónarmanni.

48. gr.

Líkamsrannsókn.

Yfirmaður öryggisgæslustaðar tekur ákvörðun um líkamsrannsókn á skjólstæðingi ef grunur leikur á að hann hafi falið í líkama sínum muni eða efni sem getið er í 1. mgr. 46. gr. Einnig má taka öndunar-, blóð- eða þvagsýni eða annars konar lífsýni úr skjólstæðingi við komu á öryggisgæslustað og við almennt eftirlit ef grunur leikur á að hann hafi neytt áfengis eða ávana- og fíkniefna.

Ákvörðun um líkamsrannsókn á skjólstæðingi skal taka með rökstuddri bókun. Miðstöð um öryggisráðstafanir og tilsjónarmanni skal tilkynnt um líkamsrannsókn.

Þar til bær heilbrigðisstarfsmaður skal annast líkamsrannsókn og töku blóðsýnis.

Þegar líkamsrannsókn fer fram skal gerð skýrsla um tilefni hennar og framkvæmd. Skal hún send miðstöðinni og tilsjónarmanni.

49. gr.

Réttaráhrif stjórnsýslukæru.

Aðgerðir samkvæmt þessum kafla teljast ekki til nauðungar í þjónustu.

Stjórnsýslukæra frestar ekki aðgerðum samkvæmt þessum kafla.

VIII. KAFLI

Endurskoðun og lok öryggisráðstafana.

50. gr.

Endurskoðun öryggisgæslustaðar innan marka dómsúrlausnar.

Miðstöð um öryggisráðstafanir og Barna- og fjölskyldustofa í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu skulu gæta þess að skjólstæðingur sé vistaður á þeim stað þar sem þörfum hans er best mætt. Í því skyni er þeim heimilt að endurskoða vistunarstað á vegum sínum eða samningsaðila skv. 14. gr. hvenær sem er en þó eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

Miðstöðin og Barna- og fjölskyldustofa í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu ákveða hvort breyta þurfi vistunarstað á vegum þeirra eða samningsaðila skv. 14. gr. þegar skjólstæðingur sjálfur, tilsjónarmaður hans eða öryggisgæslustaður þar sem skjólstæðingur er vistaður óskar eftir því.

51. gr.

Endurskoðun vægari öryggisráðstafana innan marka dómsúrlausnar.

Miðstöð um öryggisráðstafanir og Barna- og fjölskyldustofa í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu skulu gæta þess að vægari öryggisráðstafanir sem ákveðnar eru með dómsúrlausn séu ekki umfangsmeiri en þörf er á. Þeim er heimilt að endurskoða framkvæmd vægari öryggisráðstafana vegna skjólstæðings hvenær sem er en þó eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

Miðstöðin og Barna- og fjölskyldustofa í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu ákveða hvort breyta þurfi framkvæmd vægari öryggisráðstafana þegar skjólstæðingur eða tilsjónarmaður hans óskar eftir því. Breytingar skulu gerðar í samráði við skjólstæðing.

Telji miðstöðin eða Barna- og fjölskyldustofa að einstaklingur sem sætir vægari öryggisráðstöfunum hafi rofið skilyrði þau sem honum var gert að hlíta með dómi skal gera lögreglu og ákærvaldi viðvart.

52. gr.

Endurskoðun öryggisráðstafana fyrir dómi.

Miðstöð um öryggisráðstafanir, tilsjónarmaður skjólstæðings, öryggisgæslustaðir og Barna- og fjölskyldustofa í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu skulu gæta þess að öryggisráðstafanir vari ekki lengur eða séu umfangsmeiri en nauðsyn krefur.

Um endurskoðun öryggisráðstafana fer samkvæmt almennum hegningarlögum og skal miðstöðin aðstoða ríkissaksóknara og veita allar upplýsingar og gögn sem þörf er á til að reka málið.

53. gr.

Lok öryggisráðstafana.

Þegar lok öryggisráðstafana eru fyrirséð ber Miðstöð um öryggisráðstafanir eða Barna- og fjölskyldustofu í samvinnu við hlutaðeigandi barnaverndarþjónustu að tryggja að viðeigandi þjónustuaðilar séu upplýstir tímanlega svo að unnt sé að gera viðeigandi ráðstafanir. Þjónustuteymi skjólstæðings aðstoðar hann eftir atvikum við að sækja um þá þjónustu sem hann hefur þörf fyrir og óskar eftir.

Áður en öryggisráðstöfunum lýkur er miðstöðinni heimilt að hlutast til um að gerð sé áætlun um þjónustu og stuðning og eftir atvikum áframhaldandi meðferð skjólstæðings eftir að vistun lýkur í samvinnu við viðeigandi þjónustuaðila. Skjólstæðingur skal koma að gerð áætlunarinnar.

Gæta skal að viðeigandi aðlögun málsmeðferðar þegar leitað er álits skjólstæðings á málum sem varða hann.

54. gr.

Eftirfylgni.

Miðstöð um öryggisráðstafanir styður faglega þá sem veita skjólstæðingi þjónustu í allt að sex mánuði eftir lok öryggisráðstafana.

IX. KAFLI

Ýmis ákvæði.

55. gr.

Réttur til bóta.

Skjólstæðingur á rétt til bóta úr ríkissjóði hafi lögmæt skilyrði brostið fyrir því að hann sæti öryggisráðstöfun, hún staðið lengur en efni stóðu til eða að henni staðið á óþarflega hættulegan, særandi eða móðgandi hátt.

Bæta skal fjártjón og miska ef því er að skipta.

Að öðru leyti gilda almennar reglur skaðabótaréttar.

56. gr.

Kostnaður vegna öryggisráðstafana.

Kostnaður vegna öryggisráðstafana greiðist úr ríkissjóði.

Framlag úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga sem veitt er á grundvelli samræmds mats á þjónustubörf, sé um slíkt að ræða, verður greitt til Miðstöðvar um öryggisráðstafanir en ekki lögheimilissveitarfélags á meðan einstaklingur er í öryggisgæslu á vegum miðstöðvarinnar.

57. gr.

Vinnsla persónuupplýsinga.

Miðstöð um öryggisráðstafanir er heimil söfnun og vinnsla persónuupplýsinga, þar á meðal viðkvæmra upplýsinga, að því marki sem það er nauðsynlegt til að sinna lögbundnum verkefnum. Heimildin tekur til söfnunar og vinnslu viðkvæmra persónuupplýsinga, svo sem upplýsinga um heilsufar, og upplýsinga sem talist geta viðkvæms eðlis, svo sem upplýsinga um fjölskylduhagi, félagslega stöðu, þar á meðal félagslegan vanda, og upplýsinga um refsiverða háttsemi og ætlaða refsiverða háttsemi, að því marki sem það er nauðsynlegt til að stofnunin geti sinnt hlutverki sínu lögum samkvæmt. Með sömu skilyrðum er þeim sem fara með verkefni samkvæmt lögum þessum heimil söfnun og vinnsla persónuupplýsinga í þágu markmiða laganna. Þá er miðlun persónuupplýsinga, þ.m.t. viðkvæmra persónuupplýsinga, milli miðstöðvarinnar og þeirra sem fara með verkefni samkvæmt lögum þessum heimil ef hún er nauðsynleg í þágu lögbundinna verkefna miðstöðvarinnar eða annarra aðila sem fara með verkefni samkvæmt lögum þessum.

Miðstöðin getur krafði þá sem lúta eftirliti stofnunarinnar um hverjar þær upplýsingar sem stofnunin telur nauðsynlegar við framkvæmd öryggisráðstafana. Heimildin tekur til söfnunar og vinnslu upplýsinga skv. 1. mgr., þ.m.t. viðkvæmra persónuupplýsinga, að því marki sem það er nauðsynlegt til að stofnunin geti sinnt hlutverki sínu samkvæmt lögum.

Miðstöðinni ber að upplýsa hlutaðeigandi skjólstæðinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 13. gr. laga um vinnslu persónuupplýsinga í löggæslutilgangi, nr. 75/2019.

Um vinnslu persónuupplýsinga fer að öðru leyti eftir lögum um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, og lögum um vinnslu persónuupplýsinga í löggæslutilgangi, nr. 75/2019.

58. gr.

Miðlun upplýsinga til brotaþola.

Miðstöð um öryggisráðstafanir er heimilt, ef brotaþoli óskar eftir því og brýnir hagsmunir hans krefjast þess, að upplýsa hann um tilhögun öryggisráðstafana skjólstæðings sem brotið hefur gegn honum.

Sé heimild nýtt samkvæmt þessari grein skulu gögn um hana færð í málaskrá miðstöðvarinnar.

59. gr.

Samstarf miðstöðvarinnar og samstarfsaðila.

Til að tryggja réttmæta og skilvirka framkvæmd öryggisráðstafana skal vera virkt samstarf á milli Miðstöðvar um öryggisráðstafanir og viðeigandi samstarfsaðila, svo sem félagsþjónustu, heilbrigðisþjónustu, fullnustukerfis og löggæslufirvalda. Slíkt samstarf felst m.a. í þátttöku fyrrgreindra aðila í þverfaglegu matsteymi skv. 21. gr., við gerð einstaklingsbundinnar þjónustuáætlunar skv. 26. gr. og samráði við lok öryggisráðstafana skv. 53. gr.

Til að miðstöðinni sé unnt að sinna lögbundnum verkefnum sínum skulu miðstöðin og viðeigandi samstarfsaðilar, þegar það á við, miðla nauðsynlegum upplýsingum, þ.m.t. viðkvæmum persónuupplýsingum, um þann skjólstæðing sem á í hlut hverju sinni. Miðstöðinni ber að upplýsa hlutaðeigandi skjólstæðinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018.

60. gr.

Reglugerðarheimildir.

Ráðherra skal setja reglugerðir um nánari framkvæmd laga þessara, þar á meðal um:

- a. eftirlit með öryggisgæslustöðum, sbr. 6. gr.,
- b. kröfur um menntun og hæfni starfsfólks, sbr. 8. gr.,
- c. heimild til inngripa, sbr. 10. gr.,
- d. kröfur til menntunar, þjálfunar, símenntunar og raunfærnimats starfsfólks, sbr. 11. gr.,
- e. ákvörðun þóknunar og kostnaðar tilsjónarmanna, sbr. 15. gr.,
- f. skipan þverfaglegs teymis og málsmeðferð þess, sbr. 21. gr.

Ráðherra er heimilt að setja reglugerðir um nánari framkvæmd laga þessara, þar á meðal um:

- a. hvað skuli koma fram í skrá Miðstöðvar um öryggisráðstafanir, sbr. 6. gr.,
- b. bakgrunnsskoðun starfsfólks, sbr. 9. gr.,
- c. vistarverur skjólstæðinga og kröfur til þeirra, sbr. 31. gr.,
- d. skilyrði þess að greiða skjólstæðingum á öryggisgæslustað dagpeninga og um fjárhæð þeirra, sbr. 31. gr.,
- e. vinnslu persónuupplýsinga, sbr. 57. gr.

Miðstöð um öryggisráðstafanir skal setja nánari reglur um framkvæmd laga þessara, þar á meðal um:

- a. öryggisgæslustaði, þ.m.t. um öryggi þeirra; óheimilt er að birta slíkar reglur opinberlega,
- b. meðferð tilkynninga starfsfólks sem sinnir öryggisráðstöfunum, sbr. 12. gr.,
- c. meðferð kvartana og athugasemda skjólstæðinga, sbr. 20. gr.,
- d. tilhögun vistunar í öruggu herbergi, sbr. 23. gr.,
- e. framkvæmd vægari öryggisráðstafana, sbr. 25. gr.,
- f. fjölmiðlaviðtöl við skjólstæðinga, sbr. 38. gr.

Miðstöð um öryggisráðstafanir er heimilt að setja nánari reglur um framkvæmd laga þessara, þar á meðal um:

- a. frekari skilyrði þess að fá leyfi til að fara af öryggisgæslustað, sbr. 34. gr.,
- b. fyrirkomulag og notkun raftækja, síma og nettengdra tölva, sbr. 37. gr.

X. KAFLI

Stjórnsýslueftirlit.

61. gr.

Kæruheimild og yfirstjórnarheimildir ráðherra.

Eftirtaldar ákvarðanir Miðstöðvar um öryggisráðstafanir sæta kæru til úrskurðarnefndar velferðarmála:

1. Ákvörðun um að banna heimsóknir frá tilteknum aðilum, sbr. 1. mgr. 33. gr.
2. Ákvörðun um synjun á veitingu leyfis, sbr. 1. mgr. 34. gr.
3. Ákvörðun um að binda enda á leyfi frá öryggisgæslustað sem tekin er á grundvelli 3. mgr. 34. gr.
4. Ákvörðun um vöktun á símtölum eða netnotkun einstaklings, sbr. 2. mgr. 37. gr.
5. Ákvörðun um leit, líkamsleit og líkamsrannsókn, sem tekin er á grundvelli ákvæða í VII. kafla.

Ákvarðanir sem teknar eru á grundvelli þessara laga, aðrar en þær sem taldar eru upp í 1. mgr., sæta ekki kæru til æðra stjórnvalds.

62. gr.

Ytra eftirlit með réttindum skjólstæðinga.

Umboðsmaður Alþingis sinnir eftirliti með einstaklingum sem eru vistaðir á öryggisgæslustöðum, samkvæmt samningi Sameinuðu þjóðanna gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu (OPCAT).

Réttindagæsla fyrir fatlað fólk skal hafa eftirlit með mannréttindum fatlaðs fólks sem sætir öryggisráðstöfunum og veita því viðeigandi stuðning eftir þörfum svo að það geti notið réttinda sinna.

Persónulegir talsmenn veita stuðning við að gæta réttar þess skjólstæðings sem sætir öryggisráðstöfunum sem valið hefur að veita umboð til hlutaðeigandi talsmanns. Aðstoð er veitt þegar ákvarðanir eru teknar um þá þjónustu sem skjólstæðingur nýtur eða á tilkall til. Hafi skjólstæðingur persónulegan talsmann er þjónustuaðila skylt að kalla hann til þegar til stendur að gera verulegar breytingar á þjónustu við skjólstæðing. Þá veitir persónulegur talsmaður skjólstæðingi stuðning varðandi persónuleg málefni og styður hann við undirbúning upplýstrar ákvörðunar, svo sem um heilbrigðismeðferð og val á búsetu, atvinnu, tómstundum, o.fl.

63. gr.

Ytra eftirlit með gæðum þjónustu.

Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála hefur ytra eftirlit með gæðum félagsþjónustu sem veitt er þeim sem sæta öryggisráðstöfunum. Stofnunin hefur jafnframt eftirlit með gæðum þjónustu sem veitt er á grundvelli barnaverndarlaga og laga um Barna- og fjölskyldustofu.

Embætti landlæknis hefur ytra eftirlit með gæðum heilbrigðisþjónustu, þ.m.t. á heilbrigðisstofnunum sem teljast vera öryggisgæslustaðir og með þeirri heilbrigðisþjónustu sem veitt er á öðrum öryggisgæslustöðum eða er hluti af vægari öryggisráðstöfunum.

XI. KAFLI

Gildistaka o.fl.

64. gr.

Gildistaka.

Lög þessi taka gildi 1. apríl 2027. Þó öðlast ákvæði til bráðabirgða I og II þegar gildi.

65. gr.

Lagaskil.

Gildandi samningar um öryggisráðstafanir færast yfir til Miðstöðvar um öryggisráðstafanir við gildistöku laga þessara og fer um framkvæmd þeirra eftir það tímamark skv. 14. gr.

Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála getur beitt eftirlitsheimildum skv. III. kafla laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála, nr. 88/2021, vegna þjónustu sem skjólstæðingar hafa fengið fram til 1. apríl 2027, enda þótt eftirlitsmál hefjist eftir gildistöku laga þessara.

66. gr.

Breytingar á öðrum lögum.

Við gildistöku laga þessara verða eftirfarandi breytingar á öðrum lögum:

1. *Lög um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála, nr. 88/2021*: Í stað orðanna „og laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna“ í 2. mgr. 1. gr. laganna kemur: laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna og laga um öryggisráðstafanir samkvæmt dómsúrlausn.

2. *Lög um vinnslu persónuupplýsinga í löggæslutilgangi, nr. 75/2019*: Í stað orðanna „og sýslumaðurinn á Norðurlandi vestra“ í 2. málsli. 11. tölul. 1. mgr. 2. gr. laganna kemur sýslumaðurinn á Norðurlandi vestra og Miðstöð um öryggisráðstafanir.
3. *Lög um greiðslu ríkissjóðs á bótum til þolenda afbrota, nr. 69/1995*: Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr. 4. gr. laganna:
 - a. Orðið „eða“ í 3. tölul. fellur brott.
 - b. Við bætist nýr töluliður, svohljóðandi: sætir öryggisgæslu samkvæmt lögum um framkvæmd öryggisráðstafana samkvæmt dómsúrlausn.

Ákvæði til bráðabirgða.

I.

Við gildistöku ákvæðis þessa skal ráðherra hefja undirbúning að stofnun Miðstöðvar um öryggisráðstafanir, svo sem með því að skipa forstjóra og undirbúa gildistöku laganna. Forstjóri skal hafa heimild til að ganga frá ráðningu starfsfólks og gera nauðsynlegar ráðstafanir til þess að gildandi samningar um öryggisráðstafanir færist yfir til miðstöðvarinnar við gildistöku laganna. Jafnframt skal unnið að því að tryggja miðstöðinni húsnaði vegna starfsemi sinnar.

II.

Einstaklingar sem sæta öryggisráðstöfunum samkvæmt eldri dómsúrlausn skulu frá gildistöku laga um réttindavernd fatlaðs fólks njóta réttindaverndar og réttarstöðu skv. V. kafla þeirra laga.

III.

Lög þessi skulu endurskoðuð innan þriggja ára frá gildistöku, í ljósi fenginnar reynslu og með tilliti til álitafna sem upp kunna að koma við framfylgd þeirra. Ráðherra skal skila Alþingi skýrslu um endurskoðunina og eftir atvikum leggja fram lagafrumvarp.

Gjört í Reykjavík, 30. júní 2026.

Halla Tómasdóttir.

(L. S.)

Ragnar Þór Ingólfsson.